

Krúdyval

— a vámhatárokig

■ Fülöp László: *Közelítések Krúdyhoz* (Szépirodalmi, 400 old.)

Ila Krúdy ma ötvenéves lenne, vajon milyen hivatalos elismerésben részesülne? József Attila-díjat, Kossuth-díjat kapna? A Munka Erdemrend arany fokozatát nyújtának át neki? Vagy talán a Pro Urbe et Orbi emléklappal jutalmaznák? Mennyit érne ő napjainknak — napjainkban? Mértékelt, értékelhető, érzékelhető volna-e Krúdy jelentősége, rangja a magyar irodalomban bármiféle kitüntetéssel, fokozattal, amikor oly gyakran jutnak kitüntetéshez emberek semmi vagy vélt érdemekért, s oly gyakran marad valódi érték gondozatlan, haszontalan? Krúdyt jutalmazni díjjal, babérral, ünnepléssel aligha lehetne. Mi csillapíthatná mégis természetes fröcsögését, vágyát a megbecsülésre, mi elégíthetné ki kívánságát és kíváncsiságát? Bizonyára örvendezne a hivatalosan elhangzó jó szónak, baráti biztatásnak is, de még inkább az olvasó örömeinek, könyvei népszerűségének, az irodalmi elégtételnek.

Csak a szerelem, a sóvárgás, a létezés boldogsága határtalan nála, minden múltkonny és fededhető, csak a szerelem hívása, izzása, em-

léke végtelen. Az emberi érzésvilág gazdagságában és folytonos megújulásában nyer értelmet az élet, a halál és a feltámadás. A szerelem a szép asszonyokhoz, a szép műlthoz, a szép tettekhez éppúgy köt, mint a szép tálaláshoz, a szép gondolathoz és a szép bajvíváshoz. A szerelem, ha tétje van, mindent megér. Mert körötte forog a társaság, az erkölcs és a kispolitikai bonyodalmak. A szerelem és a szépség szülők és semmisítők meg naponta eszményeinket, támasztják s örülnek fel az embert sorsa forgandóságában. Mindezt csodálatosan összefoglalja Szindbád legendáriuma, melyben az ideáljait folytonosan küzdő s testen-lelekben lassan elhasználódó hősnék — egy kicsit a figurának, egy kicsit alteregójának, egy kicsit mindnyájunknak — fájdalmaiban, vígságaiban, megméretetéseiben osztózik életre-halálra.

De ő nemcsak Szindbád! Nemcsak Rezeda Kázmér, Czifra János, Józsiás, Pistoll, hanem a nyírségi álomfejtő, tenyerjós és N. N. is. Alakjaival bekalandozza az izmusok tájait a lankás naturálistól a csillogó szecesszióig, a dímbes-dombos romantikától a szikes dokumentarizmusig, a sziklás realizmustól a csillagmezőökhöz. Regényeivel a műfaj gazdag változatait alkotja meg a drámáitól a történelmiig, a groteszktól a líraiig, a tényközlőtől a fantasztikusig a világirodalomban páratlan módon. Elbeszélő hangja, melyben szentimentalizmus iróniával, költőiség cinizmussal keveredik, történeteinek parodisztikus élt kölcsönöz. Mese és valóság, bohémság és mártírság egyben járnak, s előidézői annak, hogy az olvasó az olvasottaktól elvonatoztasson, felülemelkedjék fortélyain és helyzetein, maga teremtsen meg másodjára önmagában Krúdy világát. Hogy kikről szól, kiknek az ügyén? Akiket jól ismer, akiket keresztül egyedül és általánost, szükségszerűt és véletlent egyaránt ábrázolhat, akik megkönnyítik számára mondandójának közvetítését. A dzsentrit, sajnálatra méltónak, de ítéletre érettek találva, nemcsak mint a magyar középosztály típusát diagnosztizálja, hanem egyes tulajdonságai, magatartásformái, a magyarságra általában is jellemző vo-

násokat mutat meg. Az úgynevezett magyar jellem mentálitáslásrajzát, karakterszfért és kritikáját is kínálja műveiben. Ez az a hangulat, ez az az atmoszféra, ez az az érzékletesség, ez az a hasonlatrendszer, ez az a láthatatlan birtok, mely idegen nyelvre lefordíthatatlan, külföldön birtokháborítás. Hiába világirodalom, csak mi tudjuk, hogy az, mi, akiket az író cinikusan beavat témáinak, szereplőinek és bölcsességeinek titkaiba. Nemcsak összekacsintunk vele, mert tudjuk, ezt vagy azt hogyan kell érteni, nemcsak egymásra nevetünk — szerző és olvasó — a találó poénoknál, jellemzéseknél, kifejezéseknél, hanem újra is teremtyük, hordozzuk is magunkban világát, mert magyar, sajátosnak honi gyökerű világ. Visszük magunkkal sejtelmét, ösztönzéseit, lálmásait, bár nem jutunk tovább — a vámhatároknál. Krúdy itthon Krúdy, csak hazai valuta.

A kitűnő irodalomtörténész, Fülöp László esszékiötetében — *Közelítések Krúdyhoz* — a több évtizedes Krúdy-történetírást, filológiát összegezi, teljességre törekedve. Miközben a különböző, egymást kiegészítő vagy egymásnak fittvet hánvó véleményeket — Féja Gézáól Mátrai Lászlóig, Szauder Józseftől, Borl Imréig — felsorakoztatja, sokat ad mások értéktételeire, s mintha kevésbé bízna a sajátjában. Két fontos névről mégis megfedezkedik: *Várkonyi Nándor* újabb magyar irodalomtörténetében (1942) és szerkesztői bírálatailan sok idézett literátornál eredetibb, regisztrálásra mindenképpen érdemes megállapításokat tett az íróról; *Márai Sándor* regényt szentelt neki — *Szindbád hazamegy* (1940) —, a Naplóiban közölt olvasójegyzetek pedig a Krúdy-irodalom leglavra értékelés közé tartoznak. Fülöp László munkája alapos olvasottságot, gondolatli rendezettségét és szenvedélyes érdeklődést tükröz. Krúdyval foglalkozni eseményt jelent a számára. Nem valószínű tehát, hogy e tevékenységét kimerítettnek és befejezettnek tekintené. Újabb tüprengés, gyűjtés és vallatás előtt áll. Tanulmányai azt bizonyítják, hogy nemcsak „közelfeni” tud a Krúdy-fenomenhez, hanem képes „megragadni” is.